

ousitanio **vivo**

JOURNAL OUSITAN

ARTICOLO REALIZZATO NELL'AMBITO DELLE INIZIATIVE FINANZIATE DALLA PRESIDENZA DEL CONSIGLIO DEI MINISTRI | PROGETTO UNIONE MONTANA VALLE MAIRA LEGGE 482/99

DANTE POETA TEÒLOG

FACH DA FRANCESCO TOMATIS
VIRAT EN OCCITAN DA ROSELLA PELLERINO

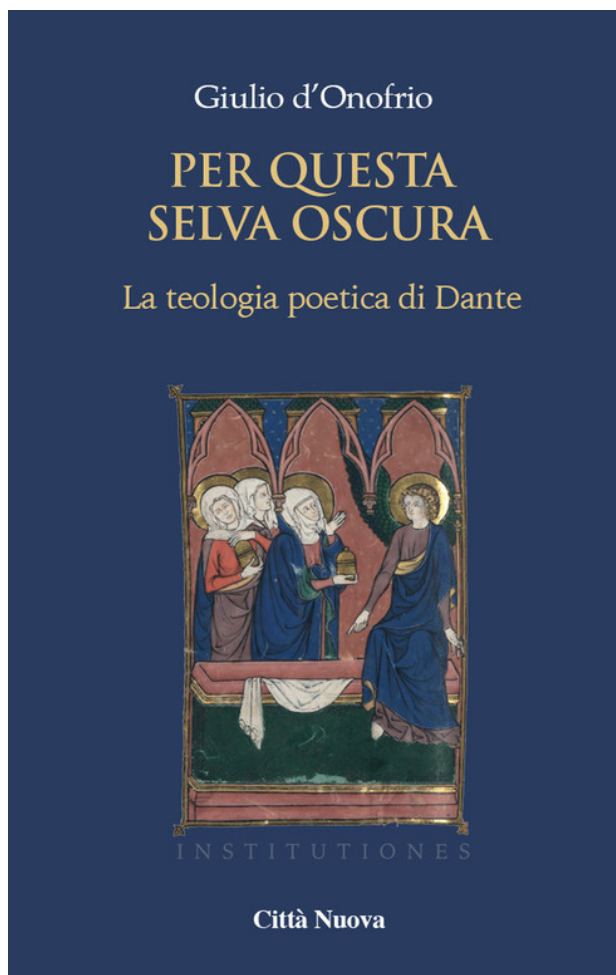
GRAFIA CLASSICA*

Dedicat a la teologia poetica de Dante Alighieri a travers una originala lectura de sias fonts, *Per questa selva oscura* (Città Nuova, Roma 2020) de Giulio d'Onofrio revoluma sècles d'interpretacions dantescas. A pas descubèrt un manuscrich secrèt o tresvirat lhi vers del poeta de Florença; da grand istòric del pensier tard-antic, patristic e medieval – devem a ele nombrós estudis coma una detalhaa *Storia del pensiero medievale* (Città Nuova, Roma 2011) e la racòlta *Vera Philosophia* (Città Nuova, Roma 2013) –, a mec vist emè mai d'intelligéncia e profundas competéncias teològicas e filosòficas, companhaas a n'aquelas classicas e literarias, al contrari d'esquasi tuchi lhi autres sabents estudiós de Dante que l'an precedut, aquò qu'en part era jà present, mas degun sabia guinchar emè l'estonament que pòl aver mec

aquel qu'abie arnovelat lo bagatge cultural dantesc, devenent-n'en contemporanèu e companh d'estudis.

D'Onofrio cambia la visuala enterpretativa jà dai vers que principien lo premièr chant de l'*Enfer*. De fach

documenta en maniera encontestabla la dependéncia pas mec expressiva mas decò significativa de la «selva oscura» e de la «diritta via» dal coment al libre de l'Exòde que se pòl retrobar en la *Expositio in Pentateuchum* del monge Brunon d'Ast, evesco de Segni e abat de Montecassino, vivut entre 1045-49 e 1123, texte que l'Alighieri auria porgut estudiar, per dir, en la biblioteca

del *studium* francescan de Santa Crotz a Florença. Di l'incipit dantesc: «*Nel mezzo del cammin di nostra vita / mi ritrovai per una selva oscura / che la diritta via era smarrita*». En Brunon de Segni polia leer: «*Ego autem omnipotenti Deo gratias ago, qui me per hanc silvam obscuram satis et densa, recto, ut opinor, itinere, hucusque perduxit*»; «Mas iu rendo gracias a Diu omnipotent, que m'a menat fins aici sus lo drech chamin, coma creu, per aquesta toscha ben sombra e serra». La toscha sombra es l'escrichura biblica per lo teòlog exegèta, mas es quasi segurament decò per nòstre poeta teòlog, fòra da la dominanta lectura di comentators en sens moral. De fach, coma entendre lo vers uech, «*ma per trattar del ben ch'i' vi trovai*», erduisent la «*selva oscura*» a un moment d'la vita marcat dal pechat? Çò qu'auria trobat de ben ental vici? Es mai probable, explica emè granda erudicion

d'Onofrio, l'archam allegòric a las tribulacions de l'intelligéncia des veritats revelaas da Diu en las Escrichuras. Pròpi a la sacra Bibla s'arfai allegoricament Dante chamant-la «*pulzelletta*» – coma ben demonstrat da d'Onofrio en l'epilog – en l'enigmatic sonèt dirèct a *Messer Brunetto*, que seria estat pròpi Brunon d'Ast evesco de Segni. Aquesta «*vuol esser letta*», per «*pasqua a fare*», emlegant a la fin la solèta vera pòrta per arribar a la desliurança e a l'escrichura: Crist, allegorizat en «*messer Giano*». D'Onofrio se pòtja, un pas après l'autre, sus de fundamentals textes dantescs, pas mec d'la *Commedia* mas decò d'la *Vita nova*, des *Rime*, del *Convivio* e enca' d'autres escrichs, per lhi enclaire en las coneissenças teològicas del temp de lor autor, que serien l'exegesi biblica, la literatura mistica e teològic-espirituala que Dante Alighieri auria pogut aver a disposicion, e que d'efiech avia consultat, per n'en reconstruir decò las fonts de la metodologia ermeneutica allegòrica contengua. Son d'escrichs e d'autors sovent transcurats decò da l'istoriografia teològica, e emè Brunon de Segni polem citar Publili Porfiri Optacian, Remigi

d'Auxerra, Martin de Leon e enca' d'autres, mas decò aqueli mai coneissuts, da Agostin, Boeci, Cassiodòr, Gregòri Manh, Isidòr de Sevilha e Raban Maur, a Joan Scòto Eriugena, Anselm d'Aosta, Bernard de Claraval, Ricard de Sant Victor e Bonaventura da Bagnoregio, quarqu'un d'aquesti decò present en la *Commedia* dantesca. Lo meritós, lòng trabalh de d'Onofrio cuèrb pas mec una afrosa manca dins la recercha des fonts dantescas, mas dona decò la possibilitat de leer en maniera nòva la poesia teològica de Dante. Sus las peaas de la tradicion de pensier que sosten Dante, – sustot lo neoplatonisme crestian, emè sa concepcion trinitaria de l'èsser fach d'essènça, potènça e act, l'exemplarisme ideal de Diu ental crear (bèla si liberament), l'amor coma ben partecipable e èsser divin – lo dessenh de sa poesia teològica se reviscola e mostra, ental chamin de retorn a Diu a través e ensemp a las realtats creaas da El, la mission terrena de l'òme, comandaa dal «*primo Amore*»: font e ben darrièr de l'univers entièr.

*Varietat bassa Val d'Estura

